

Východní Středomoří

Slovinsko

rozloha: 20 273 km²

počet obyvatel: 2 miliony

hlavní město: Ljubljana

území: alpský středoevropský stát, jehož území ovšem zasahuje až k Středozezemnímu moři

úřední jazyky: slovinština (jako menšinový jazyk také italština a maďarština)

zřízení: parlamentní republika

předseda: Danilo Türk; premiér: Borut Pahor

hranice: Itálie, Rakousko, Maďarsko, Chorvatsko

historie: nejstarší doklady lidského osídlení z doby kamenné (250 tisíc př. Kr.), v době železné osídlení kulturou požárových hrobů; v halštatském období hradiště; 4./3. století př. Kr. osídlení keltské (první státní útvar: království *Noricum*); po r. 181 př. Kr. pronikají na území Římané (postupné podmanění Histrů, Taurisků, Karnů), za Octaviana získáno také *Noricum*; v průběhu 6. století se sem přesouvají slovanské kmeny: střety s Bavory i s Avary Slované vyhrávají; 628-658 Sámova říše; po 658: Karantánské vévodství se spojuje se západními Slovany do státního celku; ca 750 po Kr.: průnik Francké říše: ovlivnění Západem (po neúspěšném povstání Ludovita Posávského ještě výraznější); rozpad Karantánského vévodství; 11./12. století spojení Kraňska, Korutan a Štýrska (pevný základ Slovinska); 1251 připojuje Přemysl Otakar II. Štýrsko, 1270 Korutany a Kraňsko; 1278 získává přemyslovské državy Rudolf Habsburský a dělá z nich vévodství; pol. 14. století získávají rozhodující moc Celjská hrabata; od 15. století znovu Habsburkové; cca 1500: etnická slovinská hranice (dosud); cca 1600 slovinská reformace a souběžná rekatolizace; vláda Marize Terezie a Josefa II: reformy státní správy, daňového systému, vojska, církví...; 1809-1813 Napoleonovy Illyrské provincie; 1813 znovudobytí Rakouskem; po 1814/15 utužení moci Habsburků a protigermánský charvátský ilyrismus; 1848 revoluce; plány obnovy slovanské kultury; před I. sv. válkou návrh trialistického uspořádání; 29. 10. 1918 nezávislost Slovinska; prosinec Království Srbů, Chorvatů a Slovinců; 1929 pokus o nastolení trojfederace; 6. 4. 1941 nálet na Bělehrad: počátek války v Jugoslávii; 1943 „Dolomitské prohlášení“; 29. 11. 1945 Federální a lidová republika; 1963 Socialistická federativní republika Jugoslávie; 25. 6. 1991 vyhlášena na základě plebiscitu nezávislost (1992 uznána); za deset dní: „Brionská dohoda“; od 1. 5. 2004 v EU; 1. 1. 2007 euro

geografie: Slovinsko se rozkládá na území čtyř významných geografických regionů: jižních Alp, Dinárského pohoří, Panonské pánve a Středomoří; těmto různým krajinám odpovídá podnebí; největší krasová oblast v Evropě (UNESCO); třetí největší rozsah lesních porostů v Evropě; 8% území je chráněno

správa: 210 občin (11 z nich městské), 12 statistických regionů; předseda vlády a vláda, ty jmenuje předseda Slovinska; parlament dvoukomorový: državni zbor a državni svet Republike Slovenije

populace: 83% Slovinci, 2% Srbové, 2% Chorvati, 1% Bosňané; „Muslimové“, Maďaři, Albánci, Makedonci, ČernoHORCI...

Chorvatsko

rozloha: 56 542 km²

počet obyvatel: 4,5 mil.

hlavní město: Záhřeb

území: stát tvořený dvěma částmi: středním Chorvatskem a Chorvatským přímořím

úřední jazyky: chorvatština

zřízení: parlamentní republika

prezident: Stjepan Mesić, předseda vlády: Jadranka Kosor

hranice: Slovinsko, Maďarsko, Srbsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora

historie: původně illyrské kmeny; 2./1. století př. Kr. provincie *Illyricum*; od 7. století Slované; 925 Chorvatské dalmatské království: král Tomislav I (Trpimirović) sjednotil okolí Sávy a Přímoří; vrcholem středověkého Chorvatska byla vláda Petra Krešimira IV (1058-1074) a Dmitra Zvonimira (1075-1089); 1102 personální unie Chorvatska a uherského státu (možná anexe), ovšem bez pobřeží, které bylo pod kontrolou Benátek až do 18. století; 15. století: výboje Osmanské říše; po bitvě u Moháče r. 1526 se Reliquiae reliquiarum olim inclyti Regni Croatiae staly částí habsburské monarchie (1527); 1918 Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (Istra, Rijeka a Zadar součástí Itálie); 1929: přejmenování: Království Jugoslávie; 1939-41: Chorvatská banánovina (v Jugoslávském království); 1941-45: Nezávislý stát Chorvatsko (ustašovský); 1945-1963: Chorvatská lidová republika; 1963-1990 Chorvatská socialistická republika (projevuje se národní hnutí soustředěné kolem Matice chorvatské; 1971: „Hrvatsko proljeće“); 1990 Republika Chorvatsko (po volbách, kdy zvítězila HDZ v čele s Franjo Tuđmanem); 1991 vyhlášení nezávislosti (na základě referenda z 19. 5. 1991 parlament vyhlásil 25. 6. ústavní odstavku, po neúspěšných jednáních potom 8. 10. rozvázal vztahy s tehdejší SFRJ); 1991-1995: válka se Srbskem; Chorvatsko uznáno 15. 1. 1992 EU a UN; 22. 5. se stává plnoprávným členem UN; 3. 10. 2005 zahájena jednání o přístupu k EU; 3. 4. 2008: pozvání k členství v NATO; 13. 6. 2008: zakládající člen Mediteránní Unie

geografie: území mezi Panonskou pánví a Středomořím: v severní části jezera a pahorky (Slavonie a střední Chorvatsko je součástí Panonské pánve), zalesněná plocha (Dinárské pohoří), kamenité a ve Středomoří jedno z nejslunečnějších pobřeží (Istrie, severní Přímoří a Dalmácie); kvůli území kolem města Neum je Chorvatsko rozděleno do dvou částí; mnoho národních parků, pestré klima, množství ostrovů

správa: parlament (Sabor, 160 zastupitelů), předseda vlády (rada ministrů: vláda), prezident; země rozdělena na 21 žup (jedna je „městská“: Záhřeb), ty se dále dělí na opčiny

populace: 89% Chorvaté; 4,5 % Srbové; 1% Bosňané...

Bosna a Hercegovina

rozloha: 51 233 km²

počet obyvatel: 4 mil.

hlavní město: Sarajevo

území: Balkánský poloostrov

úřední jazyky: bosenština, chorvatština, srbština

zřízení: federativní republika

„visoki predstavnik“: Valentin Inzko

předsednictvo: Željko Komšić, Nebojša Radmanović, Haris Silajdžić; premiér: Nikola Špirić

hranice: Srbsko, Chorvatsko, Černá Hora

historie: 229 př. Kr.: boje Ilyrů a Římanů; římské osídlení; 6.-7. století přicházejí do provincie *Illyricum* Slované, oblast ovšem součástí Byzantské říše; Chorvatské království ovládlo část Bosny, východ měli Srbové; 14. st.: nezávislé bosenské království (první král Stjepan Tvrtko: 1377); pol. 15. století: BiH součástí Osmanské říše (1463-1878: bosenský Sandžak, islamizace, hlavní město Sarajevo: Bosna Serai); 1878-1918: Rakousko-uherský protektorát (1908 Bosna anektována: odpor Srbska, Ruska, Osmanské říše); 1914 v Sarajevu zastřelen následník trůnu Rakouska-Uherska František Ferdinand d'Este: počátek I. sv. války; 1918-1941: BiH součástí Království Jugoslávie (Bosňané nepovaováni za samostatný národ); 1929 změněno historické rozdělení: namísto Bosny bánoviny: Vrbaská, Drinská, Přímořská (ta posléze přešla k Chorvatské); 1941-1945: Bosna pod vládou Chorvatska (partizánský odpor, 1943 vítězství a první sněm, rozhodnutí o obnově Jugoslávie); 1945-1989: součást Jugoslávie (Bosna uznána jako národ); 1991: ve volbách vítězí koalice v čele s Alijou Izetbegovićem (ten se stává prezidentem, předsedou Skupštiny Srb, vlády Chorvat); 1991-2: v době války s Chorvatskem na území BiH probíhají vojenské operace: strategické využití Srbskem; 3. 3. 1992 vyhlášena nezávislost BiH (bosenské a chorvatské obyvatelstvo se vyjádřilo v referendu: srbská část ovšem odmítá a referendum bojkotuje); 1992-1995: válka; 21. 11. 1995 uzavřena v Daytonu

mírová smlouva, 14. 12. 1995 ratifikace v Paříži: Republika srbská je zachována jako „entita“ (samostatný útvar), zbytek součástí Federace Bosny a Hercegoviny

geografie: dvě geografické a historické části: Bosna na S, Hercegovina na J; horské oblasti, Posaví, Panonská pánev, Dinárské pohoří od Z na V, horská a jadranská Hercegovina (Neum – Klek), v povodí řek významná horská údolí: polje (zejména u Neretvy)

správa: tři samosprávné jednotky (Federace BiH; Republika srbská, Distrikt Brčko), 10 autonomních kantonů ve Federaci BiH; 7 regionů v Republice srbské; Předsednictvo BiH (3 předsedové, kteří se střídají po 8 měsících 4 roky), Rada ministrů (vláda), Parlament BiH (Dům národů /15/ a Poslanecká sněmovna /42 členů/)

populace: 52% Bosňanů, 34% Srbů, 17% Chorvatů

Černá Hora

rozloha: 13 812 km²

počet obyvatel: 616 000 obyv.

hlavní město: Podgorica

území: hornatý stát v Dinárském pohoří (n. v. kolem 2500 m n.m.)

úřední jazyky: srbochorvatština, nově ustavená jako černohorština

zřízení: parlamentní republika

prezident: Filip Vujanović, předseda vlády Milo Đukanović

hranice: Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Albánie, Kosovo

historie: původní osídlení Ilyrové; 7.-6. stol. př. Kr. řecké kolonie; 4. sto. př. Kr. Keltové; 3. stol. př. Kr.: Ilyrské království (hlavní město Skadar); 9 př. Kr.: Ilyrské království podmaněno Římany jako provincie *Illyria*; rozdělení Římské říše probíhalo právě územím ČH na sever od Skadaru; při stěhování národů je střídají Slované; 10. stol.: slovanský středověký stát s dědičnými zeměmi Duklja (původně závislý, po různých peripetiích od 11. stol. nezávislý na Bulharsku, Byzanci...); od 1189: součástí sjednoceného Srbského státu (do pádu cara Stefana Uroše IV.); 12.-15. století: knížectví Zeta (do různé míry závislé na Srbsku); 1496: Osmanská říše dobývá ČH; část obyvatel prchá do hor: zde založen nezávislý stát Černá Hora; do r. 1852 v něm vládnou pravoslavní metropolité, sídlem je Cetinje; 1852: ČH se stává světským knížectvím s vládou rodu Petrovićů; 1905: ČH dostává první ústavu (Nicholas I.); 1910: ČH povýšena na království; 1. světová válka: na území ČH boje s Rakouskem (střídavé úspěchy); 1916 je ČH obsazena Rakousko-Uherskem; 1918 ji osvobozuje / obsazuje Srbsko: 29. 11. vyhláší Podgorická skupština (ustavená Srby) připojení ČH k Srbsku; jako součást Srbska: Království Srbů, Chorvatů a Slovinců; 1929 administrativní změna: ČH zrušena a spolu s Hercegovinou a Kosovem nahrazena Zetskou bánovinou; 1945-1989: součást SFRJ: centrum přesunuto do Podgorice (ta pojmenována Titograd); 1992-2006: Svazová republika Jugoslávie (součást Srbska); 2003: Srbsko a Černá Hora (ČH tu získala podstatně větší autonomii než do té doby); 21. 5. 2006: referendum o nezávislosti; 3. 6. 2006: parlament vydal Usnesení o nezávislosti Republiky Černá Hora a Deklaraci nezávislé Republiky Černá Hora; 28. 6. 2006 ČH členem UN

geografie: součást Dinárského pohoří, nížiny v oblasti Skadarského jezera (jediná větší vodní masa), 4 národní parky (Lovćen, Biogradska Gora, Skadarské jezero, Durmitor), nese přívlastek „ekologický stát“

správa: prezident, vláda, předseda vlády, parlament (skupština, 74 členů)

populace: 42 % Černohorci; 32% Srbové; 5% Albánci a další národnosti

Albánie

rozloha: 28 748 km²

počet obyvatel: 3,6 miliónů

hlavní město: Tirana

území: členitá země na Balkánském poloostrově

úřední jazyky: albánština (ovlivněná turečtinou i slovanskými jazyky, samostatná větev ie. jazyků)

dialekty albánštiny (nestandardizované, tj. platí oba)

zřízení: republika

prezident: Bamir Topi (od 2007), premiér: Sali Berisha (od 2005)

hranice: Kosovo, Makedonie, Řecko

historie: Ilyrové přicházejí od r. 2000 př. Kr. kmen *Albanoi*; předřecké obyvatelstvo (Pelagové: hlavní město Dodóna); řecké kolonie od 8. stol. př. Kr. (souběžně s Ilyrskými královstvími); 3./2. století Ilyry poráží Římané; postupně si podmaňují celou oblast; po rozdělení římské říše Albánie připadla Byzantské říši; různé vpády (Bulharsko, Raška, Zeta, Benátská republika); 12./13. století: první albánský státní útvar: Arbešské knížectví; 15. století: postupně proniká Osmanská říše (pokusy o povstání: úspěšný byl odpor Gjergja Kastriotiho Skanderbega); 28. 11. 1912 vyhlášena nezávislost Albánie a republika (17. 12. byl evropskými mocnostmi zemi přiznán autonomní status pod svrchovaností sultána; 29. 7. 1913 v Londýně uzavřena mírová smlouva: Albánie: „autonomní, suverénní a dědičné knížectví“, vybrán Vilém Weid, de facto ale nikdy nevládl); do řešení situace vstupuje 1. sv. válka: v Albánii se bojuje (Rakousko-Uhersko, Francie, Itálie); podle Londýnského paktu měla dostat Albánii Itálie a zbytek Řecko a Srbsko, ale díky Wilsonovi, americkému prezidentovi zůstala monarchií; 1924-39: monarchie (Ahmet Zogu, Zog I. dosazen za pomoci Jugoslávie, spojuje se ovšem s Mussolinim); 1939: Albánie obsazena Itálií a 1943 Německem; 1944: osvobození pomocí partizánského hnutí, Enver Hodža včele Osvobozenického výboru (a tedy vlády); 10. 11. 1945 Albánie uznána západními mocnostmi; od 1946: socialistické zřízení, 1976: Albánská lidově socialistická republika, postupně se země izoluje a hospodářsky upadá, chybí infrastruktura, zakázána osobní doprava, oficiálně první ateistický stát na světě, zakázáno náboženství, kostely a mešity zbořeny; po smrti Envera Hodži 1985 roste napětí; 1991: nová ústava: Albánská republika: demokracie a svoboda náboženského vyznání; v zemi ale vládne vysoká míra korupce, zločinnost; 13. 7. 2007 Albánie jako první země na světě důvěryhodným způsobem zničila veškeré chemické zbraně; 1995 žádost o přijetí do NATO, zažádáno i o vstup do EU (28. 4. 2009), předpokládá se 2014.

geografie: sever země je rovinný, jih a východ hornatý: Albánsko-řecká horská soustava (hora Korab), na S potom zčásti Dinárské pohoří; na S hraničí Skadarské, Ohridské a Prespanské jezero, převažuje kontinentální klima, na pobřeží středomořské; západní pobřeží je ještě součástí Jaderského, jihovýchodní Iónského moře (Otrantský průliv: 72 km od Itálie); dosud převažuje zemědělství (58% obyv.); naleziště drahých kovů

správa: 12 krajů (qark) a ty dále rozděleny na 36 okresů; Kuvendi, neboli Shromáždění Albánské republiky volí prezidenta, 140 poslanců na 4 roky (100 přímo, 40 poměrně)

populace: Albánci, Řekové, Makedonci, Arumuni (1,8 mil. etnických Albánců žije v Kosovu, 800 000 v Makedonii, 500 000 v Srbsku, 1 mil. v Řecku): náboženství: 50% islám, 35% albánské ortodoxní, 15% římsko-katolické

Řecko

rozloha: 131 940 km²

počet obyvatel: 11 miliónů

hlavní město: Athény

území: Balkánský poloostrov a ostrovy v Egejském, Iónském moři (výsadu má hora Athos, tu Řecko uznává jako autonomii)

úřední jazyky: řečtina

zřízení: Helénská republika

prezident: Károlos Papoúlias; premiér: Giorgos Andrea Papandreou

hranice: Albánie, Makedonie, Bulharsko, Turecko

historie: mínójská, mykénská kultura, „temné období“ do ca 800 př. Kr.; řecké městské státy (*poleis*); „makedonské“ Řecko; 168 př. Kr.: Řecko v moci Říma: provincie; po rozdělení součást Východořímské říše / Byzantské říše; 29. 5. 1453 Konstantinopol pod nadvládou Osmanské říše, posléze celá oblast; Řekové se částečně stáhli do hor, kde si udrželi nezávislost, systém Osmanské říše milletu Řekům pomohl udržet si víru (právní ochrana náboženských menšin); plán na první helénskou republiku; 1829 získalo Řecké království nezávislost (smlouva z Konstantinopole); 1831 občanská válka; 1832 (Londýnská konference): první král Otto I. Wittelsbach, ujal se vlády 1835; 3. 9. 1843: povstání za změnu absolutistické monarchie v konstituční monarchii; 1862: dánský princ Vilém: Jiří I. až do 1913, kdy byl zavražděn; pak Konstantin I.: výborný vojevůdce; 1. sv. válka: územní zisky oblastí osídlených řecky mluvícím obyvatelstvem; 1919-1922: řecko-turecká válka; 1924 monarchie zrušena: druhá helénská republika; 1935 vojenský puč: znovu monarchie; 1941-44 Řecko obsadili Němci; 1949 bylo poraženo komunistické povstání; 1952: členem NATO; 1967-1974: vojenská diktatura (vláda plukovníků v čele s regentem, král v exilu); 1973: si junta odhlasovala zrušení monarchie; 1974: demokratické volby a referendum: Řecko se stalo parlamentní demokracií; 1981: Řecko členem ES (dnes EU)

geografie: 80% země tvoří hory (horská pásma Helénidy: Pindos, Rodopy) a dále jezera, rokliny, planiny; mezi Řeckem a Tureckem leží Egejské moře, ze západu Řecko omývá Iónské moře a z jihu Středoziemní moře; Celková délka pobřeží je 13 676 km; k Řecku patří okolo dvou tisíc ostrovů a ostrůvků, které jsou převážně v Egejském moři; z větších ostrovů stojí za zmínku především Kréta ve Středozemním moři;

správa: 13 krajů (Attika, Střední řecko, Střední Makedonie, Kréta, Východní Makedonie a Thrákie, Epirus, Iónské ostrovy, Severní Egeis, Peloponnésos, Jižní Egeis, Thesálie, Západní Řecko, Západní Makedonie): 51 prefektur (*nomos*, pl. *nomoi*) a jeden autonomní region; prezident spíše formální a reprezentativní, parlamentní republika s jednokomorovým parlamentem a vládou

populace: Řekové, Pomakové, Rómové, Albánci, Bulhaři, Rumuni, Ukrajinci, Gruzínci

Kypr (Kyperská řecká republika)

rozloha: 9 251 km²

počet obyvatel: 690 000

hlavní město: Nikósie

území: ostrov ve východním Středomoří, území rozděleno na dvě části: Kyperskou řeckou republiku a neuznanou Severokyperskou tureckou republiku; Velká Británie má kontrolu nad Akrotíri a Dekéleiu

úřední jazyky: řečtina

zřízení: republika

prezident: Dimitris Christofias

hranice: enkláva VB, Severokyperská republika

historie: od 4. století: střídavě Byzantská a Arabská říše; 1158 vylodění antiošského loďstva (včele Renaud Chatollon); Jan Komnenos v zajetí; křižáci spolu s Armény ostrov plenili; III. křižová výprava: Richard I. ostrov dobyl a prodal Templářům; ti ho obratem prodali bývalému jeruzalémskému králi Guy de Lusignan; 1191-1489 křižácký stát; po pádu ostatních křižáckých států byl prodán Benátkám; 1571 Osmanská říše; 1878 Británie; 16. 8. 1960 získal Kypr nezávislost na VB (součástí byla zásada vyváženého postavení Řeků a Turků včetně pravidla o tom, že prezidentem bude Řek s právem veta a viceprezidentem bude vždy Turek s právem veta); poté, co se Řekové pokusili právo veta z ústavy vymazat, došlo ke konfliktu (1963/4); konflikt ukončily jednotky OSN; poté začala segregace; 15. 7. 1974 podpořila řecká vojenská junta puč proti tehdejšímu prezidentu Makariovi; na ostrov vtrhla turecká armáda na „obranu“ Turků; došlo k oboustrannému vyhánění i zabíjení; 1975: turecká část se prohlásila za Turecká spolkový stát Kypru; 15. 11. 1983: vyhláší turecká část jednostrannou nezávislost; 24. 4. 2004: referendum: S: 61% pro zpětné sjednocení, J: 76% proti; 1. 4. 2005 EU, 1. 1. 2008 eurozóna

Severokyperská turecká republika

rozloha: 3 355 km²

počet obyvatel: 264 172

hlavní město: Lefkoşa (tj. Nikósie: město je rozdělené na řeckou a tureckou část)

prezident: Mehmet Ali Talat

předseda vlády: Derviş Eroğlu

historie: viz výše; r. 1974 obsadila tuto část turecká armáda; separatistický stát vznikl 15. 11. 1983 vyhlášením samostatné republiky, která však byla uznána pouze Tureckem (18. 11. toto

prohlášení odmítla Rada bezpečnosti OSN: Rezoluce 541) ; jistý pokrok: 1. 5. 2004 vyhlášena hranice za demilitarizovanou, zelenou linii, nikoli však vnější hranici EU, což zjednodušuje průchodnost zemí, a EU tím de facto deklarovala „jednotnost“ Kypru; není možné doručovat poštu (je doručována „oklikou“ přes Turecko), není webová doména

jazyk: turečtina

náboženství: sunnité (tj. islám)

